

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

01135, м. Київ, проспект Перемоги, 10, тел.: (044) 486-24-42, факс: (044) 236-10-49, ministry@mon.gov.ua

---

26.02.2010

№ 1/9-119

Керівникам вищих навчальних закладів

*Про методичні рекомендації щодо
запровадження Європейської кредитно-
трансферної системи та її ключових
документів у вищих навчальних закладах*

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2009 року № 943 надсилаємо для практичного використання Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах.

Міністр

І.О.Вакарчук

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах

1. Мета запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах

Метою запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах є забезпечення якості вищої освіти та інтеграція національної системи вищої освіти в європейське та світове освітнє співтовариство. Для цього передбачається запровадження стандартів, рекомендацій та основних інструментів мобільності Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), починаючи з 2010 року, що сприятиме сумісності, порівнянності, визнанню періодів та термінів навчання у вищих навчальних закладах.

2. Призначення Методичних рекомендацій щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах

Ці Рекомендації визначають порядок та особливості запровадження у вищих навчальних закладах Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів («Аплікаційна форма студента», «Угода про навчання», «Угода про практичну підготовку та зобов'язання про якість», «Академічна довідка», «Додаток до диплома європейського зразка») відповідно до вимог Довідника користувача Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), затвердженого Європейською комісією 6 лютого 2009 року.

3. Правовий статус Довідника користувача Європейської кредитно-трансферної системи

ЄКТС та її ключові документи запроваджені в Україні наказом Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2009 року № 943. ЄКТС регламентується Довідником користувача Європейської кредитно-трансферної системи, який використовується відповідно до цих Рекомендацій разом з іншими нормативно-правовими документами у сфері вищої освіти.

4. ЄКТС та організація навчального процесу у вищих навчальних закладах

ЄКТС розглядається як узагальнення кредитно-трансферної системи організації навчального процесу.

Використання ЄКТС є обов'язковою вимогою при акредитації освітніх

програм та навчальних закладів.

5. Бюджет часу студента

Тривалість навчального року складає 52 тижні, з яких не менше 8 тижнів становить сумарна тривалість канікул. Тривалість теоретичного навчання, обов'язкової практичної підготовки, семестрового контролю та виконання індивідуальних завдань складає 40 тижнів на рік. Решта, 4 тижні на рік, відводиться на державну атестацію (на останньому році навчання), а також може бути використана для перескладання та повторного вивчення дисциплін тощо.

6. Річний та тижневий бюджет часу студента

Максимальний тижневий бюджет часу студента денної форми навчання становить 54 години (вимоги до галузевих стандартів вищої освіти, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 7 серпня 1998 р. № 1247). На організацію навчальних занять з фізичного виховання (як позакредитної дисципліни) відводиться 4 години на тиждень (наказ Міністерства освіти і науки України від 9 липня 2009 року № 642). Резерв часу на поглиблене вивчення окремих дисциплін, студентську наукову роботу, підготовку та участь у студентських олімпіадах, конкурсах, конференціях тощо доцільно передбачити в обсязі до 5 годин (10% від максимального тижневого бюджету часу за винятком годин на навчальні заняття з фізичного виховання). Таким чином, тижневий бюджет часу на виконання індивідуального навчального плану становить 45 академічних годин. З урахуванням тривалості теоретичного навчання, обов'язкової практичної підготовки, семестрового контролю та виконання індивідуальних завдань в 40 тижнів на рік річний бюджет часу студента складає $45 \times 40 = 1800$ годин.

7. Кредити ЄКТС та їх встановлення

60 кредитів ЄКТС відповідають навчальному навантаженню повного навчального року. Відповідно обсяг одного кредиту ЄКТС складає $1800/60=30$ годин.

Обсяг навчального навантаження, облікований у національних кредитах у 54 години, запроваджених Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, перераховується в кредити ЄКТС шляхом множення на 1,5. Стандарти та інші нормативні документи у галузі вищої освіти, які розраховані в годинах 54-годинного навчального тижня або національних кредитах, перераховуються в кредити ЄКТС шляхом множення кількості облікованих годин на $5/6$, а кількості національних кредитів на 1,5 з округленням до 60 кредитів ЄКТС на рік.

Кредити ЄКТС обсягом 36 годин, які були запроваджені наказом Міністерства освіти і науки України від 20 жовтня 2004 року № 812,

замінюються на кредити ЄКТС обсягом 30 годин без зміни кількості кредитів.

Стандарти та інші нормативні документи галузі вищої освіти, які розраховані в експериментальних кредитах ЄКТС обсягом 36 годин, перераховуються в кредити ЄКТС шляхом множення кількості облікованих годин на 5/6 без зміни кількості кредитів.

Надалі використовуються лише кредити ЄКТС (далі — кредити), на відміну від національного кредиту в 54 години та експериментального кредиту в 36 годин.

Семестрам можуть встановлюватись по 30 кредитів, триместрам — по 20 кредитів або пропорційно тривалості визначених вищим навчальним закладом періодів навчання (разом з екзаменаційними сесіями).

При розробленні навчального плану кредити встановлюються складовим навчального плану (дисциплінам, циклам дисциплін, практикам, курсовим та кваліфікаційним роботам).

Великі за обсягом навчальні дисципліни (у тому числі такі, що вивчаються впродовж кількох періодів навчання) поділяються на модулі, яким також встановлюються кредити. Встановлення кредитів курсовим роботам може здійснюватись як самостійним навчальним складовим, так і на правах окремих модулів дисциплін. Навчальним складовим, які плануються в тижнях (практики та кваліфікаційні роботи), можна встановлювати 1,5 кредити за кожний тиждень.

Не рекомендується встановлювати навчальним складовим та періодам навчання величини кредитів, котрі не є цілими числами. Припускається округлення кількості кредитів до цілих чисел.

Розподіл кредитів між циклами дисциплін та встановлення мінімальної кількості кредитів нормативним дисциплінам (практикам, курсовим та кваліфікаційній роботам) визначається галузевим стандартом вищої освіти. Вищий навчальний заклад самостійно встановлює кредити вибірково дисциплінам (практикам та курсовим роботам), а також може спрямувати частину кредитів вибіркової частини змісту освіти на збільшення кількості кредитів нормативних дисциплін (практикам, курсовим та кваліфікаційній роботам). Формування компонентів навчального плану та встановлення кредитів вибіркової частини змісту освіти є виключною прерогативою вищого навчального закладу.

Встановлення кредитів компонентам навчального плану не повинно порушувати кількості кредитів навчального плану, навчального року та періодів навчання.

Загалом обсяг додаткових кредитів, які студент може отримати за навчальний рік (повторне вивчення дисциплін, ліквідація академічної різниці), не повинен перевищувати 20 кредитів за рік. Максимально допустимий обсяг академічної різниці при поновленні, переведенні студента або зарахуванні на другий-третій курси на основі здобутого рівня молодшого спеціаліста встановлюється вищим навчальним закладом, але не може перевищувати 20 кредитів (10 кредитів при зарахуванні на останній курс чи рік навчання).

Загальноосвітнім предметам, які вивчаються за програмами підготовки молодших спеціалістів на основі базової загальної освіти, кредити встановлюються на загальних підставах. Державній підсумковій атестації кредити не встановлюються.

У вищому навчальному закладі має функціонувати відкрита система моніторингу встановлення кредитів, яка використовує зворотній зв'язок з студентами та викладацьким складом для систематичного оцінювання та перегляду встановлення кредитів відповідно до фактичних витрат часу.

8. Індивідуальний навчальний план студента

Навчання студента здійснюється за індивідуальним навчальним планом, який розробляється на навчальний рік на підставі робочого навчального плану. Визначення вибіркового дисциплін індивідуального навчального плану повинно відповідати принципам альтернативності (не менше двох приблизно рівноцінних альтернатив на кожну позицію вибору), змагальності (студент здійснює вибір після проведення пробних лекцій (занять) та ознайомлення з програмами дисциплін) та академічної відповідальності (не допускати нав'язування студентам певних вибіркового дисциплін в інтересах кафедр та окремих викладачів). Дисципліни вільного вибору можуть обиратися студентами як окремо, так і блоками, що формуються за ознакою можливості присудження відповідної кваліфікації або спорідненості отримуваних компетенцій.

9. Планування навчального навантаження студента

Навантаження студента з дисципліни (модуля) впродовж періоду навчання (семестру, триместру тощо) складається з контактних годин (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять, консультацій), самостійної роботи, підготовки та проходження контрольних заходів, на які розподіляються кредити, встановлені для навчальних дисциплін.

Якщо формою підсумкового контролю з дисципліни є екзамен(и), то на підготовку та проходження кожного з них виділяється один кредит. Якщо курсова робота планується як окремий модуль дисципліни, то на нього виділяється не менше одного кредиту.

Решта встановлених для дисципліни кредитів перераховується в години, які розподіляються на контактні години та самостійну роботу.

Максимальна кількість контактних годин на один кредит становить: для студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста та бакалавра — 16 годин, спеціаліста — 14 годин, магістра — 10 годин. Решта часу відводиться на самостійну роботу.

10. Планування графіку навчального процесу та розкладу навчальних занять

Тривалість теоретичного навчання впродовж періоду навчання

визначається як різниця його загальної тривалості та тривалості екзаменаційної сесії. Тривалість екзаменаційної сесії визначається з розрахунку: не менше 2/3 тижня на один екзамен.

Розподіл контактних годин між лекціями, практичними, семінарськими, лабораторними заняттями та консультаціями, а також між тижнями теоретичного навчання є прерогативою вищого навчального закладу. При цьому максимальне тижневе аудиторне навантаження (разом із заняттями із позакредитної дисципліни «фізичне виховання») не повинно перевищувати: для студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста та бакалавра — 30 годин, спеціаліста — 24 годин, магістра — 18 годин. Складання заліків, як правило, проводиться на останньому практичному, семінарському чи лабораторному занятті.

11. Особливості планування навчального навантаження студентів, які поєднують навчання з роботою

Для студентів заочної (дистанційної) та вечірньої форм навчання тривалість теоретичного навчання, обов'язкової практичної підготовки, семестрового контролю та виконання індивідуальних завдань для них складає 44 тижні на рік (до 40 тижнів в останній рік навчання).

Стаття 216 Кодексу законів про працю України передбачає додаткові відпустки у зв'язку з навчанням у вищих навчальних закладах для студентів, які поєднують роботу з навчанням. Максимальний тижневий бюджет часу студента заочної (дистанційної) форми навчання становить 27 годин (вимоги до державних стандартів вищої освіти, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 7 серпня 1998 р. № 1247), що використовується для розрахунку бюджету часу студента в міжсесійний період. У період сесій заочники мають такий самий тижневий бюджет часу, як і студенти денної форми навчання (54 години).

Оскільки теоретичне навчання студентів заочної (дистанційної) та вечірньої форм навчання підкріплюється загальними та професійними компетенціями, які здобуваються під час трудової діяльності, ціна одного кредиту ЄКТС для студентів заочної (дистанційної) та вечірньої форм навчання може бути встановлена на рівні 25 годин.

Вищий навчальний заклад може планувати більшу кількість кредитів на навчальний рік за рахунок власного часу студентів заочної (дистанційної) та вечірньої форм навчання у разі наявності їх письмової згоди.

12. Встановлення кредитів студентам вищих навчальних закладів

Встановлення кредитів студентам зі складових навчального плану (навчальних дисциплін, практик, курсових та кваліфікаційних робіт) здійснюється на підставі отримання позитивних оцінок підсумкового контролю. Встановлення кредитів студентам здійснюється в повному обсязі відповідно до кредитів, встановлених навчальній складовій і лише після повного їх виконання.

Встановлення студентам кредитів в цілому, за навчальним планом, або циклу дисциплін здійснюється на підставі встановлених кредитів усім його навчальним складовим.

13. Трансфер кредитів

Трансфер кредитів може здійснюватись у порядку перезарахування кредитів, які були встановлені студентам під час навчання на інших освітніх програмах, та можливого визнання результатів неофіційного та неформального навчання.

Перезарахування кредитів, які були встановлені під час навчання на інших освітніх програмах, здійснюється за рішенням керівника вищого навчального закладу або його підрозділу на підставі документів про раніше здобуту освіту (додаток до диплома, академічна довідка, свідоцтво про підвищення кваліфікації), витягу із навчальної картки, у разі одночасного навчання за декількома програмами або академічної довідки ЄКТС.

Вищі навчальні заклади інформують Міністерство освіти і науки України про всі випадки трансферу кредитів у випадку визнання результатів неофіційного та неформального навчання в обсязі понад 30 кредитів.

14. Оцінювання знань

Довідник користувача ЄКТС дає можливість користуватись будь-якою шкалою оцінювання, проте доцільним є врахування раніше накопиченого досвіду.

Рекомендується до використання розширена шкала підсумкового контролю: позитивні оцінки — «відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «достатньо», негативні оцінки — «незадовільно», «неприйнятно».

При захисті кваліфікаційних робіт за рішенням державної екзаменаційної комісії може бути виставлена оцінка «відмінно з відзнакою». При перескладанні екзаменів, заліків, повторному захисті звітів з практики та курсових робіт додатково використовується оцінка «достатньо*», яка засвідчує виконання студентом мінімальних вимог без урахування накопичення балів.

Розширена шкала підсумкового контролю використовується для виставлення екзаменаційних оцінок, залікових оцінок (усі заліки — диференційовані), захистів звітів з практики, захистів курсових та кваліфікаційних робіт тощо. Оцінки за цією шкалою заносяться до відомостей обліку успішності, залікових книжок (індивідуальних навчальних планів) студентів та іншої академічної документації. У документи про освіту та академічну документацію для мобільності студентів негативні оцінки не заносяться, оцінка «достатньо*» замінюється на оцінку «достатньо».

Оцінки за розширеною шкалою виставляються на підставі накопичуваної бальної шкали вищого навчального закладу.

Накопичувальна бальна шкала регулюється нормативним документом

вищого навчального закладу, який повинен містити:

- межу та крок накопичувальної шкали;
- мінімальний бал для отримання позитивної оцінки;
- максимальний бал за виконання необов'язкових завдань (максимальний бал накопичувальної шкали може бути досягнутий при виконанні обов'язкових завдань);
- правила встановлення відповідності між накопичувальною бальною шкалою та розширеною шкалою оцінювання знань студентів.

Приклад:

мінімальний бал — 0,

максимальний бал — 100 (з урахуванням необов'язкових завдань — 120),

крок шкали — 1,

мінімальний бал для отримання позитивної оцінки — 50,

максимальний бал за виконання необов'язкових завдань — 20

Проміжок за накопичувальною бальною шкалою	Оцінка за розширеною шкалою
90 та вище	відмінно
80–89	дуже добре
65–79	добре
55–64	задовільно
50–54	достатньо
35–49	незадовільно
1–34	неприйнятно

У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачу та комісії. Замість перескладання комісії студент може вибрати повторне вивчення дисципліни, проходження практики чи виконання курсової роботи в наступному навчальному періоді.

У разі отримання оцінки «неприйнятно» студент зобов'язаний повторно вивчити дисципліну, пройти практику чи виконати курсову роботу в наступному навчальному періоді.

Повторне вивчення дисциплін, проходження практики та виконання курсових робіт планується за рахунок власного часу студента і не фінансується з бюджетних коштів. При повторному вивченні відповідний навчальний компонент відноситься до індивідуального навчального плану наступного навчального періоду.

Повторне вивчення вибіркової дисципліни може бути замінено вивченням іншої вибіркової дисципліни відповідного циклу та обсягу.

Середній бал для розрахунку стипендій та зведених академічних: показників розраховується з використанням еквівалента оцінки за

п'ятибальною шкалою:

Оцінка за розширеною шкалою	Еквівалент оцінки за п'ятибальною шкалою
відмінно	5
дуже добре	4,5
добре	4
задовільно	3,5
достатньо	3
незадовільно	2
неприйнятно	1

Систематичний моніторинг накопичувальної бальної шкали має бути спрямований на коригування правил накопичення балів в напрямку цільового співвідношення між різними позитивними оцінками (без урахування оцінок «достатньо*»):

Оцінка за розширеною шкалою	Процент студентів, які успішно склали сесію (без перескладання)
відмінно	10
дуже добре	25
добре	30
задовільно	25
достатньо	10

Приклад розрахунку річного бюджету часу студента заочної форми навчання вищого навчального закладу III–IV рівнів акредитації:

	На I–II курсах за навчальний рік	На III та наступних курсах за навчальний рік
Максимальна тривалість теоретичного навчання, обов'язкової практичної підготовки, семестрового контролю та виконання індивідуальних завдань (у тижнях)	44	44 (40 на останньому курсі)
з них: тривалість сесій	30 днів = 4,5 тижні	40 днів = 5,5 тижнів
(у годинах бюджету часу)	$4,5 \times 54 = 243$ год.	$5,5 \times 54 = 297$ год.
тривалість міжсесійного періоду	39,5 тижнів	38,5 (34,5) тижнів
(у годинах бюджету часу)	1066,5 год.	1039,5 (931,5) год.
Річний бюджет часу (у годинах):	1309,5 год.	1336,5 (1228,5) год.
Реальна кількість кредитів на рік:	52	53 (49)

Таким чином, тривалість чотирьохрічного бакалаврату для денної форми навчання (240 кредитів) може бути опанована студентами заочної (дистанційної) та вечірньої форм навчання за 4 роки 6 місяців (I, II курс — по 52 кредити, III–IV курси — по 53 кредитів, V курс — 30 кредитів).

Аналогічним чином визначається бюджет часу студентів інших форм навчання.